

ПІДПРИЄМНИЦТВО В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Тенденції останніх десятиліть в світовій економіці засвідчують про зростання ролі інновацій та пришвидчення строків їх комерціалізації. В суспільстві поступово усвідомленим стало розуміння важливості підтримки та стимулювання розвитку підприємництва, яке в умовах глобалізації й загострення конкуренції в суттєвій мірі визначає соціально-економічний стан країни. Саме інноваційна спрямованість підприємницької діяльності забезпечує не лише конкурентні переваги суб'єктам господарювання, а й сприяє економічному піднесенню держави, яка підтримує їх розвиток.

Підприємництво вважається найважливішою складовою системи господарювання, яка ґрунтується на засадах ринкової економіки. Воно створює загальну соціально-економічну основу ринкової економіки, являє собою невід'ємний атрибут ринкової системи господарювання, необхідну і достатню умову для її виникнення і розвитку. Тому, перебороти кризові явища у національній економіці й забезпечити стабілізацію та зростання суспільного виробництва можливо в умовах виваженої цілеспрямованої державної політики з активною мотивацією підприємництва, інвестиційної та інноваційної діяльності. Це підтверджується тим, що вирішення проблеми ефективності в економіці, яка виступає головною умовою розвитку відтворювального процесу та основою нагромадження капіталу як економічної бази суспільного виробництва забезпечується в умовах конкуренції переважно за рахунок інновацій. Відповідно стимулювання в суспільстві ініціативи, амбіцій і винахідливості та використання ефективних систем оцінки й винагороди на мікрорівні [1, с. 132] визначатимуть інноваційний розвиток країни на основі підприємництва та його інноваційної форми.

Про роль інноваційного підприємництва у розвитку економічних систем зазначав ще Й. Шумпетер, оскільки при капіталізмі не існує іншого прибутку як чистий дохід від підприємницької діяльності, що забезпечується ініціативністю та інноваційністю підприємця [2]. Визначальне значення підприємництва у інноваційному розвитку країни підкреслював і П. Друкер, який вважав неможливість існування підприємця без нововведень. Зокрема зазначав, що «нововведення є особливим інструментом підприємців, засобом, за допомогою якого вони і використовують зміни як сприятливу можливість для здійснення своїх задумів у сфері бізнесу та послуг [3, с. 39]. Щодо інноваційних рис підприємця вказують погляди П. Самуельсона, який пов'язує підприємницьку діяльність з новаторством. Роль підприємця в розвитку економічної системи підкреслюється його оригінальним мисленням, сміливістю та високою цілеспрямованістю щодо успішної реалізації нових ідей [4]. Отже, наведені думки та висловлювання доводять, що поява підприємця спонукала додаткове виникнення на ринку необхідності у створенні і впровадженні інновацій, оскільки використовувалась новаторська функція, стратегічно зорієнтована на успіх та чітко персоніфікована. Саме це й обумовлює публічне визнання, всебічну державну та суспільну підтримку й стимулювання розвитку інноваційного підприємництва.

Сучасна економічна наука визначає підприємництво як особливий вид діяльності, що відображає виробничі відносини. Підприємництво є складним явищем, яке в практичній площині включає підприємницьке середовище, особистість підприємця та підприємницьку діяльність. Виконує багато важливих соціально-економічних функцій: забезпечення зайнятості, формування конкурентного середовища, підтримку інноваційної

активності, пом'якшення соціальної нерівності. Від розвитку підприємництва залежить розвиток виробництва та функціонування цивілізованого ринку товарів і послуг. Відповідно, підприємництво – це здібність і рішучість по-новому використовувати фінансові ресурси та робочу силу з урахуванням наявних соціально-економічних умов та інноваційної підприємницької ідеї з метою повного задоволення потреб ринку і досягнення максимального прибутку.

В Україні функціонування підприємництва відбувається в складних соціально-економічних та політичних умовах. Причина полягає в значній недосконалості ринкового середовища, яке перешкоджає ефективному господарюванню у власних і національних інтересах. Тому одні суб'єкти підприємницької діяльності, відчуваючи податковий прес, зменшення місткості вітчизняного ринку, дефіцит інформації входять до співпраці з владними структурами, а інші переміщуються повністю або частково у «тіньовий сектор».

Дослідження інноваційної активності підприємницьких структур за розмірами свідчить про вагомий роль великих і значно меншу малих та середніх підприємств у формуванні інноваційної економіки в Україні (табл.1).

Таблиця 1. Інноваційна активність підприємництва в Україні за розмірами підприємств

Показники	Всього		Малі		Середні		Великі	
	2012	2014	2012	2014	2012	2014	2012	2014
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Загальна кількість обстежених підприємств, од.	34014	27992	24657	20895	7069	5440	2288	1657
Підприємства з інноваційною активністю, од.	6930	4084	4170	2367	1767	1073	993	644
в т.ч. підприємства з технологічними інноваціями	3405	2663	1562	1331	1049	787	794	545
підприємства тільки з маркетинговими та/або організаційними інноваціями (нетехнологічна інновація)	3525	1421	2608	1036	718	286	199	99

Продовження табл. 1.

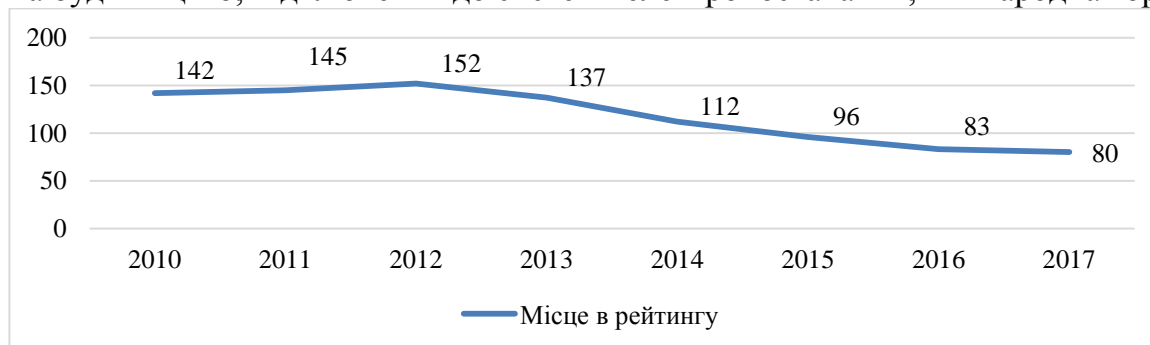
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Кількість працюючих на інноваційно активних підприємствах, % до загальної кількості обстежених	42,4	38,2	17,6	13,2	26,5	21,7	50,8	47,3
Обсяг реалізованої продукції інноваційно активними підприємствами, % до загального обсягу реалізованої продукції обстеженими підприємствами	47,8	34,1	19,2	13,5	25,6	14,5	62,5	49,1

Джерело: складено на основі [5, с. 185-192]

За досліджуваний період кількість підприємств з інноваційною активністю зменшилась, проте в структурі співвідношення майже не змінилося (питома вага малих зменшилась з 60,2 до 58,0%, а середніх і великих збільшилась відповідно на 0,8 та 1,5%. Серед інноваційно активних підприємств зростає частка підприємств з технологічними інноваціями з 49,1 до 65,2%. Загалом залучення персоналу підприємств до інноваційної діяльності є досить вагомим, оскільки близько 40% працює на інноваційно активних підприємствах. Однак, за досліджуваний період їх частка зменшилась переважно за рахунок малих та середніх підприємств. Зменшився і обсяг реалізованої продукції інноваційно активними підприємствами на 13,7% до загального обсягу реалізованої продукції обстеженими підприємствами, найбільше у великих підприємств (на 16,1%). Тобто ситуація погіршилася.

В промислово розвинутих країнах саме малому підприємництву належить першість за масовістю і динамічністю структурних складових ринкового інноваційного потенціалу. Це в певній мірі пов'язано з тим, що великі підприємства з метою скорочення витрат та збереження позитивного іміджу поширюють підтримку венчурних фірм або формують внутрішні венчури для виробництва інноваційної продукції. Відповідно кількість та частка малого підприємництва вважається відображенням розвитку інноваційного підприємництва.

За рейтингом рівня сприятливості умов для ведення підприємницької діяльності в Україні за останні роки відбулись позитивні зрушення (рис.), оскільки було проведено десятки реформ [9] і досягнуто найбільших покращень у напрямі кредитування та реєстрації підприємств. У 2017 р. зі 190 країн світу Україна зайняла 80 місце, після Польщі (24), Казахстану (35), Білорусі (37), Російської Федерації (40), Молдови (44) та Киргизької Республіки (75). Однак, навіть така позиція України є суттєвим досягненням. Основними перешкодами у покращенні умов для ведення бізнесу в Україні залишаються переважно адміністративні бар'єри, зокрема ліквідація підприємства, отримання дозволів на будівництво, підключення до системи електропостачання, міжнародна торгівля.

Рис. Місце України в світовому рейтингу за умовами ведення бізнесу

Джерело: складено на основі [6]

Загалом в Україні інноваційне підприємництво сьогодні представлене фрагментарно, оскільки кількість вітчизняних малих та середніх підприємств майже в 10 разів менше середнього показника ЄС та ще й має тенденцію до скорочення. Основними перешкодами його розвитку в Україні є: безсистемність і недосконалість нормативно-правового забезпечення інноваційної діяльності та поширена практика недотримання законодавчих норм; відсутність чіткої і стабільної державної політики в галузі інноваційної діяльності; недостатньо розвинена інноваційна інфраструктура і ринок інтелектуальної власності; відсутні істотні джерела фінансування та недостатнє використання наявного інвестиційного потенціалу; відсутність сформованої системи приватної власності та забезпечення умов економічної конкуренції; не повноцінно використовуються важелі стимулювання (кредитування, пільгове фінансування, пільгове податкове навантаження та ін.) тощо.

З метою вирішення наявних проблем і формування сталих тенденцій розвитку інноваційного підприємництва в Україні необхідно: забезпечити обов'язковий характер

державної підтримки розвитку інноваційного підприємництва шляхом прямої участі у формуванні інноваційних структур; підтримувати та стимулювати формування інноваційних кластерів; забезпечити активізацію та сприяти взаємодії державної влади, регіональних органів влади, бізнесу, вищих учбових закладів та наукових організацій за допомогою мережевих структур щодо подолання як загальнонаціональних, так і локальних проблем; здійснювати кредитування інноваційного підприємництва; впроваджувати податкові пільги та страхування; забезпечити поєднання конкурсного фінансування з різними методами цільової бюджетної підтримки важливих об'єктів інфраструктури; розширити перелік витрат, що пов'язані з інноваційною діяльністю тощо. Крім того, необхідно використовувати результати аналізу за різними світовими індикаторами як основу для розробки стратегії інноваційного розвитку.

Список використаних джерел:

1. *Drucker P. F. Innovation and entrepreneurship : practice and principles / P. F. Drucker. – New York : Harper & Row, 1985. – 277 p.*
2. *Шумпетер Й.А. Теория экономического развития / Й.А. Шумпетер. – М. : Директмедиа Паблшинг. – 2008. – 401 с.*
3. *Друкер П. Бизнес и инновации / П. Друкер. – М. : Вильямс. – 2007. – 432 с.*
4. *Самуэльсон П. Экономика / П. Самуэльсон; В 2-х томах, Т.1, Т.2. – М. : НПО «Алгон» : ВНИИСИ «Машиностроение», 1994. – 740 с.*
5. *Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2015 р. : статистичний збірник / Відп. за вип. О.О. Кармазіна. – К. : Державна служба статистики України, 2016. – 257 с.*
6. *Doing Business: Measuring Business Regulations. The World Bank Group [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.doingbusiness.org/>*